

ГЕСПУОЛНИКАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ -ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

№01 (156), қаңтар 2026 жыл

ҚАЗАҚСТАН ҰСТАЗЫ ҰЛАҒАТЫ

Солтүстік Қазақстан облысы, Уәлиханов ауданы, Кішікөкөз селосы
МҚКК "Құнық" бібекжай бақиласы

Әдіскер
Абипнәвә Нұрғұл Бағдатолға

Толығырақ ақпарат
алу үшін:

+7 747 063 0467
+7 701 826 5377
+7 707 633 3852
+7 707 021 7332

ИНСТАГРАМ ПАРАҚШАМЫЗ:
@bilim_alemi_

МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ
АҚПАРАТ
МИНИСТРЛІГІНДЕ АСТАНА
КАЛАСЫНДА ТІРКЕЛІП,
№12807 - Ж КҮӘЛІГІ БЕРІЛГЕН
МЕРЗІМДІ БАСТАСӨЗ
БАСПАСЫ
«Білім әлемі»

Бас редактор –
Усипбаева П.М.
Редактордың орынбасары –
Байбосынова А.
Әдістеме бөлімінің редакторы –
Култаева Кульдана
Шұрбосынқызы

Редакция алқасы:
Текесбаева Анар
Педагогика ғылымының
кандидаты, доценті
Бидайбекова Айгул
Құнанбекқызы
БАҰО «Өрлеу» АҚ
Алматы қаласы бойынша
педагогикалық қызметкерлердің
біліктілігін арттыру институты
«Иновациялық даму бөлімінің аға
ғылыми қызметкері
Көшекбаева Б.Г.
Алматы қаласы №167 жалпы білім
беретін мектептің директорының
оқу-ісі жөніндегі орынбасары

Теруге: 2026 жылдың 10. 05 күні
жіберілген
Басуға: 2026 жылдың 01. 20 күні
қол қойылды
Таралымы: 500 дана
Басылым индексі: 74442

Редакцияның мекен - жайы:
Байзақов көшесі
125 үй

Байланыс телефондары:
Ұялы: 8 701 826 53 77
Пошта e - mail:
Bilim_alemi.kz@mail.ru
peryzat2011@mail.ru

Қазақстан ұстазы ұлағаты

№01 (156), қаңтар 2026 жыл

Ай сайын шығатын республикалық ғылыми –
әдістемелік педагогикалық журнал.
Журнал қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде шығады.

М а з м ұ н ы

Садвокасова Махпат Мұстаманбекқызы	
Баланы ойын арқылы оқыту және тәрбиелеу.....	4
Кабипова Данагуль Қазбековна	
Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін мнемокесте әдісі арқылы дамыту	8
Гельманова Ляззат Химашевна	
Балалардың ұсақ қол моторикасын ойын арқылы дамыту. 12	
Алдабаева Рысты Мубарақовна	
Мектеп жасына дейінгі ойын-әрекеті.....	14
Омирзакова Тоты Зеннатовна	
Жас эколог.....	17
Абулхайрова Ляззат Ермековна	
Мектеп жасына дейінгі балаларды ұлттық құндылықтар арқылы тәрбиелеу	19
Аққозуева Айжан Маматқалыевна	
Құм - терапиясы арқылы балаларды шығармашылыққа баулу.....	22
Темирханова Асель Жолдаспаевна	
Сюжеттік-рөлдік ойындар арқылы сөздік қорды дамыту.....	24
Мухамеджарова Бағлан Қорғанбековна	
Мектеп жасына дейінгі балалардың ертегі терапиясы арқылы креативті ойлауын қалыптастыру	27
Абишева Нұрғуль Бағдатовна	
Балабақшада экологиялық мәдениетті қалыптастыруда балалармен жүргізілетін жұмыс.....	31
Бегжанова Бибихатша Уралбаевна	
Бастауыш сыныпта оқытуда жаңа идеялар мен әдіс-тәсілдерді енгізу арқылы оқушылардың қабілетін арттыру.....	35
Жатқанова Нұрлығұл Габдужапаровна	
Міржакып және ұлт руханияты.	38
Есиркепова Қарлығаш Ыдырысбековна	
Ойын арқылы баланы оқыту және тәрбиелеу.....	40
Ережепова Гулжанат Жолшықызы	
Каллиграфиялық дағдылар мен әріп элементтерін меңгерту арқылы 1-сынып оқушыларының графикалық сауаттылығын	

Барлық авторлар мақаласының электронды нұсқасын флешка не диск әкелуі не редакцияның
электронды поштасына жіберуі тиіс. Бір беттік хабар, өлең бозмасы мақала факспен қабылданабайды. Мақалалар
авторлардың стилі, орфографиялық жағы сақталып өңделеді. Автордың байлам тұжырымы редакция көзқарасымен сәйкестенуі
де мүмкін. Жарияланымдағы деректердің нақтылығына автор жауапты. Көшіріп басылса не пайдаланылса, сілтеме
жасалуы тиіс.

Солтүстік Қазақстан облысы, Уәлиханов ауданы, Кішкенекөл ауылы

МҚКК «Қушшақ» бөбекжай бақшасы

Әдіскер

Абишева Нургуль Багдатовна

БАЛАБАҚШАДА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ЖҰМЫС

Қазіргі таңда адамзат ауасын жұтып, суын ішіп отырған табиғат Ананы қорғап, аялау барша жұртқа тіршілік қамы, табиғи қажеттілік. Сондықтан да бүлдіршіндерді айналадағы табиғи ортамен үнемі қарым-қатынаста болуға үйрету, олардың ұғымдарын қалыптастыру, табиғатқа деген жанашырлыққа тәрбиелеу қазіргі балабақшадағы тәрбие ісінің өзекті тармақтарының бірі болып табылады. Табиғатпен таныстыру - балалардың танымын дамытудың басты құралдарының бірі. Балабақшадағы тәрбиенің мақсаты - табиғатты аялап, оны қамқорлыққа алып күту, табиғат жөнінде қарапайым білім бере отырып, тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде қарапайым ұғымдар қалыптастыру. Мұнда балалардың қоршаған орта жөніндегі ұғым түсініктерін байытатын жалпы және нақты ғылыми мәліметтер алуынан манызы зор. Табиғатпен таныстыру барысында «Табиғат бүкіл тіршілік атаулының алтын үясы, тал бесігі, өсіп өнер мекені» екендігі жөнінде нақты түсініктер беріледі. Мектеп жасына дейінгі балалардың тірі және өлі табиғатқа деген сүйіспеншілік қарым- қатынасын тәрбиелеу мақсатында табиғатпен таныстыру, яғни табиғатты қорғау - экологиялық тәрбие мен білім беру жұмыстары арқылы жүргізіледі.

Мектеп жасына дейінгі балаға экологиялық тәрбие беру маңыздылығы. Табиғат әлемі таңғажайып және керемет. Дегенмен, барлығы бұл сұлулықты, аспан,

су, жапырақ түстерінің алуандығын көре білмейді. Табиғат балаға күнделікті әсер етеді. Бірақ балалар көп нәрсені байқай бермейді, үстірт қабылдайды. Табиғат сұлулығы рухани қайырымдылыққа тәрбиелеуде үлкен рөл атқарады, яғни, балаларды мейірімділікке, адамгершілікке, жақын адамдарға қамқор бола білуге көмектеседі. Балалар үшін табиғат-бұл әр түрлі табиғи құбылыстарды танудың және сөздік қорын байыту көзі. Бұл-балалардың сөйлеу және ойлау қабілетінің дамуына ең қолайлы және пайдалы фактор. Табиғат баланың тұлғалық қалыптасуына зор ықпал етеді. Баланың қандай болып өсуі білге, ересектерге байланысты. Балабақша балаларының экологиялық тәрбиесі алуан түрлі ықпал ету құралдарының көмегі арқылы іске асырылады: саяхат; мұражайларға бару; мақсаттық серуен; телебағдарламалар, бейнефильмдер; табиғат туралы көркем әдебиеттер; суреттерді, фотосуреттерді, иллюстрацияларды тәмамалау; музыка тыңдау; дидактикалық ойындар, мақал-мәтелдер. Мектепке дейінгі жастағы балаларға алам мен табиғат арасындағы қарым - қатынасты анықтайтын экологиялық тәрбие беруге байланысты мектепке дейінгі тәрбие мекемелердің алдында негізінен мына төмендегі міндеттер тұр.

Атап айтқанда:

- педагогтардың экологиялық тәрбие беру жөнінде білім деңгейін көтеру;
- балаларды айналамен таныстырудың

бағдарламасын, олардың ата-аналарына насихаттау;

- әртүрлі жастағы балалар топтарындағы оқу-тәрбиелік жұмыстар;

Қоршаған ортаны аялауға деген адамның саналы көзқарасын қалыптастыру оның бала кезінен ерте басталуы тиіс.

Баланың дүниеге келгеннен кейінгі алғашқы 7 жыл оны тәрбиелеу мен оқытудағы ең басты кезең болғандықтан оны ескерусіз өткізіп алуға болмайды. Баланың болашағы сол кезеңде алған тәрбиесіне өте байланысты. Олай болса адамзаттың рухани және материалдық жағдайы осы кезеңде алған тәрбие негіздеріне тәуелді. Сұлулыққа тәрбиелемей тұрып жақсыныңтегі, адамгершілігі бар, шығармашылықпен жұмыс істейтін адамды қалыптастыру мүмкін емес. Сұлулық бала бойында қуаныш сияқты ең жақсы сезімдерді тудыра отырып, баланың белсенді түрде шығармашылықпен жұмыс істеуі мен денсаулығына оң ықпалын тигізеді. Бірақ бала мұның бәрін сезіну үшін сұлулықты өз көзімен көріп, оны қабылдай білуі керек. Балалар тәрбие арқылы, ересектердің өнегесі арқылы дүниесі таныды, көруді, сезінуді, тыңдауды үйренеді. Тәрбиелеуші жақсы өнегесін беруге неғұрлым қабілетті болса, балада соғұрлым көбірек үйренеді. Баланың өміріндегі алғашқы қабылдаған қуанышты сәттер оның болашақтағы өміріне жағымды бағыт бере отырып, өмір бойы сенімде қалады. Жаңа ғасырды табиғатсыз баланы тәрбиелеуді көз алдымызға елестете аламыз. Сондықтан да балабақшадағы тәрбие ісінің негізгі міндеттерінің бірі «Балаларды айналамен таныстыра отырып, оларға экологиялық тәрбие беру» болып табылады. Баланы өз туған өлкесінің табиғатын сүйе, оны аялай білуге, оны қорғауға қызығушылығын арттырып, жауапкершілігін күшейтуге, табиғатпен бірге өмір сүретінін сезінуге үйрету мақсат. Балалармен жұмыс істеу барысында сабақ өтілетін бөлме ғана емес, сонымен қатар мекеме орналасқан тимарат та әсем болуы керек. Егер балалар сұлулықты өмірден өз көздерімен көре отырып, оның өмірімен байланысын сезіне білсе, онда олар сұлулықтың бар екеніне сенеді. Балаларды табиғатқа деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу барысында оларды сұлулықты көріп қана қоймай, сол сұлулық жолында еңбектене білуге үйретудің маңызы зор.

Біз табиғи факторлар - су, ауа, күнді қолдана отырып экологиялық тәрбие мәселелерін шешеміз. Балаларды өсімдіктер және жануарлар әлемімен таныстыру арқылы, оларды күтіп баптаудың жолдарын үйрете отырып, оларды аялай білуге тәрбиелейміз. Балалар тірі және өлі табиғат арасында, тірі организм мен олардың өмір сүру ортасындағы байланыстарды орнатуды үйренеді. Бала дүниеге келгеннен бастап табиғатпен байланыста болады. Табиғат баланың ақыл ойының балалық деңгейден нақты түсініктер бойынша қалыптасқан жоғары деңгейге жеткізетін қор болып табылады. Ол әртүрлі табиғи құбылыстарды жете түсінуді, өз ойын жеткізе білу өнерін дамытады.

Табиғатты танып, білу мектепке дейінгі жастағы

баланың бойында табиғатпен эстетикалық қарым қатынас жасаудың базасын құрайтын экологиялық тәрбиені бере отырып, сонымен бірге оны қорғай, аялай білуге үйретеді.

Мектепке дейінгі жастағы балаға экологиялық мәдениеттің алғашқы түсініктерін қалыптастыру үшін:

1. Мектепке дейінгі мекемелерде балаларға экологиялық тәрбие берудің алғы шарттарын құру;

2. Балалардың экологиялық сауығушылық дамуы үшін атқарылатын жұмыстарға қосалдырылған жоналар құру және ұйымдастыру;

3. Тірі объектілерді күтіп-баптауға қолайлы ортаны іс жүзінде құру үшін іс-шаралар ұйымдастыру;

4. Сабақта көркем құралдарды, әдістемелік және материалдық құралдарды, ойыншықтарды, түрлі ертегі кейіпкерлерді жүйелі түрде қолдану;

5. Педагог мамандардың білім деңгейі мен олардың біліктілігін арттыру.

Тәрбиеші-педагогикалық үрдістің ең басты тұлғасы және экологиялық тәрбие берудегі шешуші фактор болып табылады. Ол экологиялық ақпараттар және арнайы материалдармен кең көлемде таныс болуы тиіс, сонымен қатар балаларды тәрбиелеу тәсілдерін қолдана білуі керек. Бала жүрегіне табиғаттың әсері өте зор, сол себептен де ол тәрбиелеу мен дамыту әрекетінде кеңінен пайдаланылады. Дегенмен, табиғат өзінен бала бойына қажетті жеке тұлғалық сапаларды қалыптастыра алмайды, оған міндетті түрде ересектер тарапынан басшылық жасау қажет. Балалардың табиғатқа қызығушылығы оның құбылыстары арасындағы «қарабайланыс» пен олардың пайдасын жете түсінгенде ғана арта бастайды. Мектеп жасына дейінгі ересек топ балаларының табиғатқа қарым-қатынасын бақылау барысында біздің байқауымыз: табиғат құбылыстарының барлығы тең дәрежеде балаларды қызықтыра алмайды. Мысалы: табиғаттың кейбір құбылыстары, өзінің қабылдауға жеңілдігіне қарамастан, балалардың сәндік ою-өрнектерін жасау әрекетіндегі еңбектерінде мүлдем көрініс таппады деуге болады. Сондай-ақ олар шөңбер, жұлдыздар, найзағай, толқын, ай т.б. бейнелеуге де жете қиың бөлмегені байқалды. Табиғаттың нақ осы құбылыстары мен объектілері қазақ халқының күнтізбесінің негізіне жатады, ал жұлдызды аспан сырын жете ұғыну көпшілі өмір тіршілігі үшін аса қажет болды. Балабақшадағы тәрбие бағдарламасына сәйкес балаларды табиғатпен таныстыру барысында өзара байланысты білімділік және тәрбиелік міндеттер жүзеге асырылады. Балаларды табиғатпен таныстыру және шынайы қамқорлыққа алу жағдайында адамгершілік және эстетикалық тәрбие беру мақсатында өтіледі. Балабақшада балалардың өздері бақылап, бағып-баптап жүрген жануарлар мен өсімдіктердің болуы оларды қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарауға, еңбекке деген сүйіспеншілікке және соған дағдылануға үйретеді, сондай-ақ бала бойында бәртіндеп тапсырылған іске жауапкершілік сияқты қасиеттер де қалыптаса береді.

К.Д.Ушинский «Баланы табиғатпен жастай таныстыра дамыту, оның өзіндік логикалық ойлауын, сөздік қорын, санасының жетілуіне әсері мол екенін атап көрсеткен. Логикалық ойдың, пікірдің дамуы баланың келешекте рухының жоғары болуына, батыл пікір, нақты шешім айтуына және оны дәлелден беруге жетелейді.

Балаларға жануарлар дүниесіндегі тағайын құбылыстар, анасынан тірі туылғанмен, жетілмеген, дәрменсіз, әлжуаз халде болғандықтан еселерінің қарнындағы тері қаптарларының түзілген қалтада сүтін емін, өсіп жетілген Австралияның қалталы қасқыры, ағашқа өрмелеп тіршілік ететін қалталы кішкентай аю, тиін, кенгурдудің суретін көрсете отырып әңгімелеу арқылы балалардың қиялына қанат бітіру.

Балабақшадағы экологиялық тәрбие жұмысы, тәрбиенің негізгі салалары болып есептелетін адамгершілік, эстетикалық, еңбек тәрбиелерінің желісінде және халықтық педагогиканың қайнар бұлағын пайдалана отырып жүргізсе, айналадағы орта, табиғат жайындағы жалпылама ұғымдар нақтыланып, қалыптаса береді. Экологиялық тәрбие жұмысына орай көрінісіліктерді қолдана отырып, табиғат бұрышының жабдықтауына байланысты конкурстар ұйымдастырылып экология проблемалары туралы, жағымды және жағымсыз әрекеттер бейнеленген картиналар пайдаланылғаны, ата аналар мен тәрбиешілердің бірлескен жұмысының нәтижесінде табиғат туралы шағын кітапхананы өлі және тірі табиғатпен жабдықтау арқылы көрме ұйымдастырылғаны дұрыс. «Алтын күз», «Күстар күні», «Табиғатты сүйеміз», т.б. ертеңгіліктер бала еңбегімен ұштасып, әр педагогтың ізденімпаз әрекеті ғана болашақ табиғат жанашырын тәрбиелей алады дей келіп, тәрбие жұмысын жүргізудің мынадай екі нысанасына назар аударамыз:

а) балалардың айналадағы табиғатқа деген сүйіспеншілігін оятып, ұғымын кеңейту, оның әсемдігін нәзік сезінуге, өсімдіктер мен жануарлар дүниесін қамқорлыққа алуға баулу.

ә) балабақшада табиғат жайында алғашқы ұғымды қалыптастыра отырып қарапайым білім беріп, осының негізінде тірі және өлі табиғаттағы құбылыстар жөнінде нақты және жалпылама таным-түйсік қалыптастыру. Табиғат туралы бұлдіршіндердің ой-өрісін кеңейтіп, осы түйсіктер арқылы бұлдіршіндерге табиғат сырларын ұғындыру жөніндегі экологиялық тәрбиенің ересектер тобына арналған жоба-бағдарламасын ұсынып отырмыз.

Баладағы ой-сана мен жүйкенің қозғалуы мен тежелуі ширығып, күшейеді, тепе-теңдік сипат алады. Абстракты ойлау біршама дамып, айналадағы орта туралы талдау, ой тұю әжептәуір жетіледі, табиғат туралы көдімгідей түйсік, таным қалыптасады. Ол енді табиғаттың өзіне тән кейбір құбылыстары мен қасиеттері жайында білетін болады. Ойын мен еңбек әрекеті ұштаса жүреді. Табиғат құбылыстарының кейбір заңдылықтары, бұл құбылыстардың мерзімді қайталануымен таныстырылады, осының негізінде

табиғат құбылыстарын реалистік тұрғыда ұғынуы, білуге құштырылуы, байқал-көре білуі, логикалық ойлауы, табиғатқа эстетикалық тұрғыдан қарау сезімі қалыптаса береді.

Өсімдіктер туралы ұғымдары кеңейтіліп, оның ішінде күнбағысқа бөсімдіктерге тоқтала, оның күнге қарап өсуіне байланысты аталатын және дөнінен май сығып алып, күнделікті өмірде пайдаланылатынын айтып әңгімелеу, олардың сондай-ақ өсуі үшін белгілі бір жағдайлар-тошырақ, ылғал, күннің нұры, жылуы керек екені түсіндіріледі. Кейбір жануарлардың өсіп дамуы жөнінде балалардың білімі толықтырылады, құстар жұмыртқалайды, балапан басып шығарады, оларды азықтандырып асырайды және түйе ботасын, сиыр бұзауын, ит күшігін, мысық баласын өз сүтімен асырайтындығы түсіндіріледі. Балалардың жабайы хайуандар (қасқыр, аю, түлкі, қоян, кірпі) олардың тіршілігі, қорек табу әрекеті жөніндегі ұғымдары кеңейтіледі. Адамгершілік тәрбиесінің мәнісі баланың адамдарға, айналадағы ортаға, туған өлкесін табиғатына деген сүйіспеншілігін, қамқорлығын арттыруды көздейді. Туған өлкеге сүйіспеншілікті тәрбиелеудің негізгі құралы-ұлттық тілі, мәдениеті, көркем өнер туындылары, әдеби шығармалары: өлең, ертегі, жұмбақ, жанытпаш, мақал-мәтел, аңыз-әңгіме, батырлар жырын тыңдау арқылы ана тілінің құдіреттілігін сезінумен қатар, оны сүюді үйренеді. Адам табиғат пен өмірдің бар ызығын ән-жырға қосып, оның әдемі де сұлу көріністерін бала санасына ән арқылы жеткізе білген. Халқымыздың қандай ән - әуесі болмасын мейірім-шапағатқа, мәнді мазмұнға, ұлағатты тәлім-тәрбие, терең философияға негізделі жазылған. Сондықтан да ол сезімге әсер етіп, балалардың мінез-құлқы мен адамгершілік қасиеттерін, эстетикалық талғамын дамытуға ықпал етеді. Халық балаға табиғаттың құпия сырларын ән арқылы жеткізумен бірге, өмір сүрудің негізгі көзі адам еңбегіне де баули білген. Эстетикалық тәрбие нысанасы-баланың бойындағы әдемілік, әсемдікке іңкәрлігін оятып, табиғат сұлулығын сезіне білу, сүйсіне білу қабілетін ұстарту, көзін ашқан бұлақтай талғам қиялын ұштау. Осы тұрғыдан алғанда табиғат балаларға эстетикалық тәрбие берудің бірден-бір құралы болып есептеледі. Айналадан орта, орман, су, тау, тас, жайқалған жасыл желек, құстардың сайраған әсем дауысы, жануарлар дүниесі, олардың барлығы бала жанына әсер етіп назарларын қытықтап, табиғат әсемдігі туралы түйсігін тоғайтады. Тәрбиеші балаларды табиғат құбылыстарымен таныстырып қана қоймай, әдемілікті түсініп, сезе білуге, күн сәулесінің шуағын, жаңбырдың нұрын, ормандағы құстардың сайрағанын әсерленіп түсінуге баулады. Балалардың зейінін табиғат жанашырларының іс-қимылына аударып, олардың қимыл әрекеттерін бақылатады, мұның бәрі балалардың эстетикалық сезімін оятып, еңбектене білуге, табиғат байлығын жанашырлықпен қорғауға үйретеді. Табиғатта болып жатқан алуан түрлі болып жатқан құбылыстар желісі, алуан түрге енетін әуе кеңістігі, қызыл-жасыл ағаштар жемісі бәрі-бәрі адам баласын таңқалдыратыны сезісі.

Міне, адам баласының табиғатты жырлау шеберлігі, табиғатпен сырласуы-осының айғағы. Қалай десек те, табиғаттың күйін, әсемдігін, қазынаға толы қоймасын көрсек жанымыз тойғысыз, жырласақ тіл жеткісіз. Дүниеге жаңа зымырандар, адуынды автомобильдер, тікұшақтар, мықты моторлы қайықтар, роботтар келді. Ғылымдағы озық техниканың жетістігі саналатын мұндай жаңа дүниелер құшаға толы табиғаттан үйренген адам баласының жетістігі екендігі рас. Мысалы, қазіргі тікұшақты иелікке, жүк машинасын қонызға, ұшақты құсқа, автобусты есеккүртке, сүңгуір қайықты балыққа, жерді қопарғыш тракторды бұзаубасқа қарап жасалғандығы анық. Жер жүзіндегі жеті кереметке Вавилон бақшасы арқылы үлесін қосқан табиғаттың шеберлігін ұққан адамзат сән өнері, сурет салу, саудеі өнері, шеберлік сынды қасиеттерді бойына дарытқандығы даусыз. Мәселен, өзіміздің әлемге әйгілі суретшіміз -Әббасхан Кәсімовтің: «Сен мұндай өнерді қайдан үйден?»- деп сұрағанда: «Таудың бұлағынан қойдың құлағынан, апамның кнізінен, ешкінің мүйізінен үйрендім»-деген екен.

Яғни, адамзат өмір бойы барлығын табиғаттан үйренді, үйреніп келеді. Міне, сондықтан да табиғатқа адамзаттың қыруар өлшеусіз қарыздылығы оның табиғат тынысын тазартып, аялай биімен қатар, көркем бейнесін қалпына келтіріп, әлемнің жеті кереметін жетіс кереметке жеткізумен өлшенбек.

«Таза болса табиғат-амаң болар адамзат, табиғат, сен-тіршілік тұнып тұрған, сен-күнсін, көтеріген күліп қырлаң, сен-көлсін, сен -ормансың, сен-бұлбұлсың, адамға сұлулықты шың ұқтырған», -деп ақын ағамыз Садықбек Хангелдин жырлағандай, табиғат күллі тіршілік ағауының құтты қоныс мекені, алтын ұя бесігі, құт-берекесі. Адам үшін табиғат ең қасиетті де қастерлі ұғым. Өйткені, адамның өзін дүниеге әкелетін аяулы да, қадірлі жан-анасы болса, адамның табиғатты «Ана» деп құрметтеуінде өте үлкен мән жатыр. Адам-табиғаттың бір бөлшегі әрі ғажайып туындысы. Адамның табиғатсыз өмір сүруі мүмкін емес. Себебі, адам өміріне қажетті заттардың барлығын табиғаттан алады.

Сондықтан табиғат пен адамды бөліп қарауға болмайды. Әсіресе, қазақ халқының тұрмыс-тіршілігін табиғатсыз елестету мүмкін емес. Сан ғасырлар бойы халқымыз табиғат аясында көшіп-қонып тіршілік еткен. Табиғаттың сан алуан құпия сырларына үйіліп, өзіңдік ой түйген. Сол атқалы табиғат табиғат заңдылықтарына үндесіп, бірлікте өмір сүрген. Әсіресе, мал шаруашылығымен айналысқан халқымыз өз кәсібін табиғатпен үйлесімді жүргізіп отырған. Табиғатқа аялы алақан, жылы жүрек сезімі, көздің қарашығындай қамқорлық ксерек екендігіне ерекше мән берген. Табиғат- тылсым дүние, табиғаттың өзі арайлап атқан таң, қызарып батқан күн, жүйткіген бұйра бұлттар, мың құбылған сағым, жарқыраған әсем жұлдыз, әнші құм, биші қайың секілді құпия сырлы тылсым дүние, жұмбаққа толы ғой шіркін! Сол себепті, табиғат тылсымын түсіне білгендер-бақытты жандар! «Табиғат -біздің

дүниетанымымызды қалыптастырушы және басты ұстаз. Адам баласының білім алатын көзі-табиғат. Сол табиғатты бақылау, зерттеу оны қорыту, сырын шешу қажет».

«Ғаламның тағайып көркі де сонда, сыры да сонда, мақамы да сонда...ғылымы да сонда, адамның өмірі де сонда», -деп А.Машанов айтпақшы тілсіз табиғаттың тылсымын түсініп, оны аялау, қорғау және қоркөйтү - әрбір адамның міндеті әрі борышы. Себебі, табиғат пен адам - егіз. Біз жас ұрпақ табиғаттың қорғағы. Атадан балаға мирас болып келе жатқан табиғатымызды көздің қарашығындай сақтап, апамыздай аялап, келер ұрпаққа таза күйінде қалдыруымыз керек. Табиғат адамның бойына қуат, көңіліне шабыт, сезіміне ләззат шапағатын ұялататын сұлулық пен әсемдік әлемі. Сол сұлулықты, әсемдікті жоғалтпай қастерлеуіміз керек. Бұл жайында халқымыздың қалдырған тағылымдық, тәрбиелік мәні зор: « Атаңнан мал қалғанша, тал қалсын» « Бұлақ көрсен, көзің аш», « Бір тал кессен, он тал ек» тағы да басқа ұлағатты сөздері, табиғатқа сүйіспеншілікпен, қамқорлықпен қарап, үйлесімділік сақтағанда, адамзат баласы үшін табиғат кең сарай, мәңгі тозбас құтты қоныс болады. Жер бетіндегі барлық тіршілік атаулы Табиғат-Анаға қарыздар. Сондықтан да табиғатқа немқетті қарау, онымен санаспау ана сүтін ақтамағанмен пара- пар.

Адам баласы Табиғаттың ең ұлы перзенті болумен бірге, ең ұлы қамқоршысы да екенін ешқашан естен шығармауымыз керек. Табиғат озбырлықты көтермейді. Оны мәңгілен баштап, мейіріммен аялау арқылы ғана қажетті үлесіңді үзбей ала аласың. Табиғат қазынасын қастерлеген адам ғана ұлы мұратқа жетеді. Өз адамгершілігінің салмағын өлшеген келсе, табиғаттың сыр сыпатын түсіне білуге әрекет жасап қор. Адам табиғаттың ең сепімді, айнымас досы, қамқоры, қорғаушысы. Туған жеріміздің баға жетпес қазынасын ысырап етпей, еселеп арттыра беру жолында талмай, жалықпай еңбек ету барлық үлкен-кішінің абырайлы борышы, мүлтіксіз атқаратын міндеті. Табиғат-адам үшін жайлы мекен, барлық игіліктің бастауы. Адамзаттың басты міндеті табиғи қуат көздерін орнымен пайдалану, табиғат әсемдігін сақтау, қоршаған ортамен үйлесімді өмір сүру, мейірімділік нұрын шашу екенін ұмытпайық.

«Адам табиғатқа тәуелді болса, табиғат та оған тәуелді», демекші, барша байлықтың анасы - Жер. Жерді күтіп баптап білу, оның қойнауынан қазба байлықтарын игеріп ала білу, табиғат пен қоршаған ортаны түлетіп гүлдендіре беру өз қолымызда.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Балабақшадағы экологиялық тәрбие /Отбасы және балабақша-1996. №11-12/
2. Кобеева Н «Бала және табиғат» // Үйелмен және балабақша. - 1993. № 5.
3. Құлшанова С Табиғатты қорғау. // Отбасы және балабақша. - 1993. № 6.
4. Керімбаева Р Табиғат. Бала. Тәрбие// Отбасы және балабақша. - 1997. № 1 - 3.